

Örberga

Besiktning av kalkmåleri 2014-05-07
Gunnar Nordanskog & Eva Ringborg

Bild 1 detalj från södra korsarmens valvmålning: Simson med åsnekäken.

Sammanfattning av åtgärdsbehov

Målningarna är relativt nyligen rengjorda. De problem som kan uppstå i framtiden är i första hand klimatrelaterade, då kyrkan har vissa problem med stigande markfukt (bild 3).

Åtgärdsförslag:

- 1) Stuprörens lövsilar är igensatta efter taktjärningen som genomfördes 2013, avvattningen fungerar inte (bild 4). Byt ut lövsilarna så snart som möjligt. Vid nästa upphandling ska stipuleras att hängrännorna täcks in före tjärningsarbetena.
- 2) Dräneringen som genomfördes 2005 (?) måste fortsätta fungera. En inspektion och / eller spolning av dräneringsledningarna bör göras vart tionde år, vilket innebär att det bör planeras till år 2015.
- 3) Kyrkan bör ha minimal värme mellan gudstjänsterna och ventilationen förbättras. Skvallerhålen bör kunna öppnas igen på samma sätt som i Herrestad. Genomför rensning av skvallerhålen i samråd med antikvarie eller konservator.

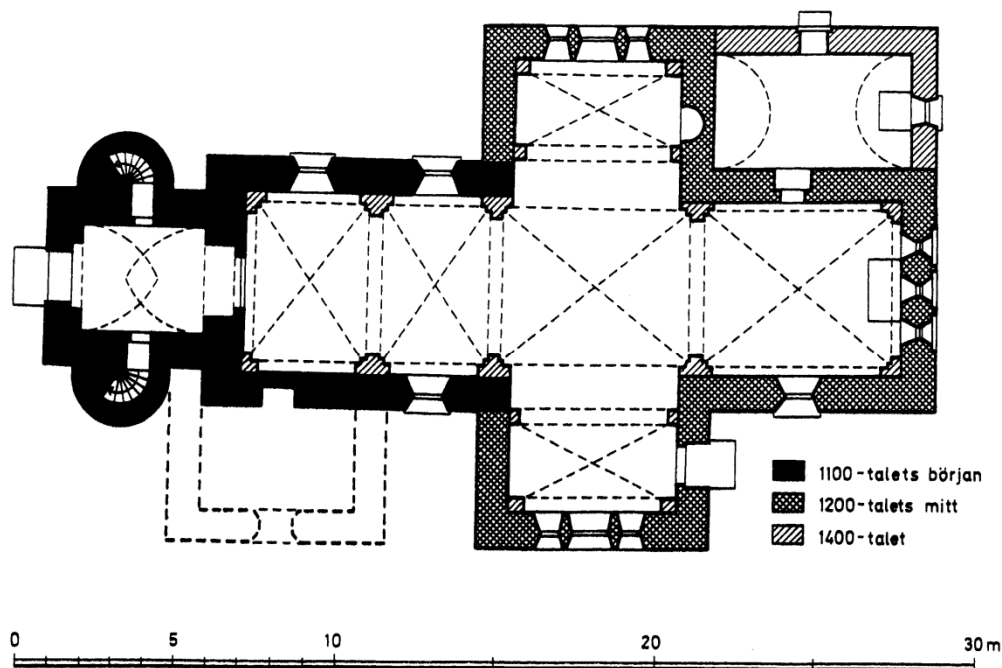

Bild 2: plan av kyrkan (ur Bonnier & Ullén 2011)

Bild 3: Exempel på fuktgenomslag och algpåväxt, södra sidan av invändig trappa i vapenhuset.

Bild 4: Lövsil igensatt av tjära.

Senmedeltida kalkmålningar

De senmedeltida målningarna på Örberga kyrkas väggar och valv är väl dokumenterade (Nisbeth 1995, Bonnier & Ullén 2011) och beskrivs därför inte närmare här. De överkalkades vid okänt tillfälle efter 1673, men påträffades vid 1880-talets restaurering. År 1885 framtofs korsmittens målningar av konstnären Jakob Silvén, varvid de i stort sett nymålades (bild 6). Korsmittens valv rengjordes av konservator Sven Sundbaum 1939.

Åren 1952-53 framtofs målningarna i kyrkans kor, korsarmar och andra travé från väster (långhusets östra valv före korsmitten), av konservator Bertil Bengtsson.

På västra långhusväggen, bakom orgeln, framtofs ytterligare måleri 2008 (ÖLM Dnr 510/08).

Kalkmålningarna (förutom i korsmitten) rengjordes och putsen konsoliderades 2008-2009 av konserveringsateljén vid Östergötlands museum.

Vid den sistnämnda konserveringsinsatsen gjordes också ett prov med fyra olika sorters lagningsbruk på korets östvägg, mellan vägg och sköldbåge. Lagningsbruken var:

I = Våtsläckt kalk + sand förhållande 1:2

II = Kalkbruk med sand + våtsläckt kalk

III = Gips, Wibergs

IV = Naturgips

Varje provyta är 10 cm lång. Vid besiktningen 2014 konstaterades en hårfin spricka genom samtliga de 4 olika lagningsbruken, men möjligen har de båda gipsvarianterna (provbruk III och IV) klarat sig något bättre än kalkbruken (bild 5).

Bild 5: provyta lagningsbruk I, med längsgående hårfin spricka.

Bild 6: De kraftigt ifyllda målningarna i korsmitten som illustrerar den apostoliska trosbekännelsen. Foto Christer Elderud 2011.

Rapport sammanställd av Gunnar Nordanskog 2014-06-18. Granskad av Eva Ringborg

Källor

Bonnier, A C & Ullén, M 2011: *Örberga kyrka.*, 2:e upplagan. Linköpings stifts kyrkoberskrivningskommitté.

Nisbeth, Å 1995: *Ordet som bild. Östgötskt kalkmåleri vid slutet av 1300-talet och början av 1400-talet.* Stockholm.

Peterson, S 2003: Kalkmåleriinventering, Linköpings stift.

ÖLM 2009: Konserveringsrapport över friläggning av kalkmålningar i Örberga kyrka, Östergötland. Dnr 510/08. Östergötlands länsmuseum.

ÖLM 2011: Örberga kyrka. Interiör med muralmåleri. Konserveringsrapport 2011-11-17. Dnr 518/08. Östergötlands länsmuseum.